

MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÖĞRENME STRATEJİLERİNİ KULLANMA DURUMLARI (PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)*

Özlem AKIN**

Öz: Bu çalışmada, müzik öğretmeni adaylarının öğrenme stratejilerini kullanma durumları ve bunun akademik başarıdaki rolü araştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Pamukkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü (GSEB) Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda eğitim görmekte olan 69'u kız, 62'si erkek toplam 131 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Somuncuoğlu (1996) tarafından hazırlanmış olan "Öğrenme Stratejileri Ölçeği" uygulanmıştır. 30 maddeden oluşmakta olan bu ölçek 3 ana boyuta ayrılmıştır. Bunlar sırası ile yüzeysel bilişsel (7 madde), derin bilişsel (12 madde) ve bilişüstü (11 madde) stratejilerdir. Verilerin çözümlenmesinde t testi, anova testi ve regresyon analizinden faydalanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, örneklemin akademik ortalamalarında cinsiyet açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiş, bununla birlikte yüzeysel bilişsel öğrenme stratejileri, derin bilişsel öğrenme stratejileri ve bilişüstü öğrenme stratejilerini kullanmaları açısından cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Sınıf değişkenine göre, 1-2 ve 1-3. sınıflar arasında akademik başarılarında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiş, strateji kullanımında ise sınıf değişkeni açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Derin bilişsel stratejilerin müzik öğretmeni adaylarının akademik başarılarını anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Buna göre müziksel zekaya sahip bireylerin ders çalışma faaliyetlerinin ve akademik başarılarının derin bilişsel stratejiler tarafından desteklendiği söylenebilir. Bu konuya yönelik olarak, müziksel zekası olan kişilerde strateji kullanımının belirlenmesi üzerine bir ölçek uyarlama çalışması ya da yeni bir ölçek çalışmasının müzik eğitimi literatürüne önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Müzik eğitimi, müzik öğretmeni adayı, öğrenme stratejileri, akademik başarı

* : Bu araştırmanın verilerini içeren bir çalışma, 3. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi (ICES'11)'de bildiri olarak sunulmuştur.

** :Yrd.Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi GSEB Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı, Denizli. oakin@pau.edu.tr

LEARNING STRATEGY USE OF PROSPECTIVE MUSIC TEACHERS (EXAMPLE OF PAMUKKALE UNIVERSITY)

Abstract:This paper studies prospective music teachers' use of learning strategies and role in academic achievement. Study group consists of 68 female, 62 male, total 131 students of Pamukkale University Department of Fine Arts Education Music Teacher Department. Data collection device is 'Learning Strategies Scale' prepared by Somuncuoğlu (1996). The scale consists of 30 items and it's divided into 3 main sections: surface cognitive (7 items), deep cognitive (12 items) and metacognitive (11 items), respectively. For data analysis, t test, ANOVA and regression analysis for the interpretation of the data. The results suggest that (1) gender does not play a significant role in GPA, (2) female students have a positive significant difference in the use of surface cognitive, deep cognitive and metacognitive learning strategies. According to the year variance, there is significant difference between 1-2 year and 1-3 year students whereas there is not a significant difference in terms of strategy use. The results also suggest that deep cognitive strategies determine academic achievement of prospective music education teachers. Thus, it's state that musical intelligent persons' studies and academic achievements are supported by deep cognitive strategies. In this respect, it's conclude that a scale adaptation study or a new scale study for musical intelligent persons to determine their strategy use will make an important contribution to music education literature.

Keywords: Music education, prospective music teachers, learning strategies, academic achievement

1. GİRİŞ

Eğitim bilimi alanında yapılan yeni araştırmalara bakıldığında, öğrenme ve öğretme faaliyetlerinin en işlevsel şekilde nasıl gerçekleştirilebileceğine yönelik olarak başarı düzeyinin artırılmasına ilişkin çalışmalara yer verilmekte olduğu görülmektedir. Günümüzde, öğrenmenin nasıl gerçekleştiği, bilginin beyinde nasıl yoğunlaştığı ve nasıl bir yol izlediği sorusu bilim adamlarının her geçen gün merak ettiği ve araştırmaları ile ayrıntılı bir şekilde yanıtlamaya çalıştıkları bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrencilerin bazıları derslerinde kısa süre çalışarak başarılı olurken, bazıları ise çok çalıştıkları halde başarılı olamamaktadırlar. “Eğitimin öncelikli amacı öğrencilere nasıl öğreneceklerini öğretmek, bağımsız öğrenenler ve bağımsız düşünebilen bireyler olmalarını sağlamaktır” (Gagne ve Driscoll, 1988: 133). Bağımsız öğrenen ve düşünebilen öğrenciler yetiştirmek, eğitimin ve öğretimin kalitesini artırdığı gibi, öğrenci profilini de geliştirecektir. “Kendi öğrenmesini kendisi sağlayabilen ya da yönlendirebilen öğrencilere “stratejik öğrenciler (strategic learners)”, “bağımsız öğrenciler (independent learners)”, özdüzenleyici öğrenciler (self-regulated learners)” ve “öz öğretimli öğrenciler (self-instructing learners)” gibi çeşitli adlar verilmektedir” (Senemoğlu, 2005: 558). Öğrenme stratejilerinin genel amacı işte bu bağımsız öğrenen, özdüzenleyici öğrenciler, öz öğretimli öğrenciler diye tanımlanan öğrenciler yetiştirmektir denilebilir. Öğrenme stratejileri en yalın anlatımı ile “öğrencinin kendine öğrenebilmesi için kullandığı işlemlerdir” (Gagne ve Driscoll, 1988, akt.: Senemoğlu, 2005: 558). Weinstein ve Mayer (1986) öğrenme stratejilerini “genel olarak tanımlandığında öğrenmeyi kolaylaştıran davranışlar ya da düşüncelerdir” şeklinde tanımlamışlardır. Bu stratejiler, öğrenilecek bilginin temel düşüncesinin altını çizmek gibi basit çalışmalardan başlayarak, yeni bilginin öğrenilmesi için önceki bilgilerle benzerlikler kurmak gibi karmaşık düşünme yöntemlerine kadar uzanır (Weinstein ve diğ. 1989: 17. Akt: Akın, 2007). Weinstein ve Mayer’e göre (1985) öğrencinin bilgiyi kodlaması esnasında meydana getirdiği davranışlar öğrenme stratejilerini oluşturmaktadır. Seçer, kazanır, örgütler veya yeni bilgi ile ilişkilendirir (Dembo, 1991: 273).

Kişi öğrenme davranışını gerçekleştirirken öğrenme stratejilerini kullanarak öğrenmeyi sağlamaktadır. Her öğrenci kendine en uygun öğrenme stratejisini (biçimini), belki de farkında olmadan oluşturmakta ve ders çalışırken, herhangi bir

problemi çözerken bu stratejiyi kullanmaktadır. Öğrencilerin ne tür öğrenme stratejilerini kullanarak öğrenme işlemini gerçekleştirdiklerinin belirlenmesi, eğitimciler açısından büyük önem taşımaktadır. Buna yönelik olarak çalışma planları hazırlama, onlara yönelik öğretim programı hazırlama ve geliştirmede büyük önem taşımaktadır.

Öğrenme stratejileri çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuşlardır. Örneğin: tekrar stratejileri, anlamlandırma (ayrıntılılandırma) stratejileri, örgütlenme stratejileri, anlamayı izleme ve duyuşsal stratejiler bu sınıflamalardan biridir (Weinstein, 1989, Dembo 1991). Ayrıca Senemoğlu sınıflamasına; dikkat stratejileri, kısa süreli bellekte depolamayı artıran stratejiler, anlamlandırmayı (kodlamayı) artıran stratejiler, geri getirmeyi (hatırlamayı) artıran stratejiler, yürütücü biliş (izleme) stratejilerini dahil etmiştir (Senemoğlu, 2005: 558). Gagne ve Driscoll öğrenme stratejilerini, beş ayrı sınıflama yaparak incelemektedirler: 1- Dikkat stratejileri, 2-Kısa süreli belleği geliştirme stratejileri, 3-Kodlamayı artırma stratejileri, 4-Geri getirmeyi artırma stratejileri, 5-İzleme-yönelme stratejileri (Sübaşı, 2000). Bunun yanısıra öğrenme stratejileri literatürde *yüzeysel bilişsel*, *derin bilişsel* ve *bilişüstü stratejileri* olarak da sınıflandırılmaktadır (Nolen ve Haladyna, 1990; Nolen, 1988; Graham ve Golan, 1991, Akt. Buluş ve diğ. 2011). Bu çalışmada, yüzeysel bilişsel, derin bilişsel ve bilişüstü stratejilerini içeren sınıflama ele alınmıştır. Bu stratejiler kısaca tanımlanacak olursa;

Yüzeysel bilişsel stratejiler; bilgiyi kısa süreli belleğe göndermede kullanılan, bilgiyi olduğu gibi tekrar etme, ezberleme faaliyetlerini içeren zihinsel tekrar stratejilerini kapsar. Buna göre; yüzeysel bilişsel stratejileri tekrar etme ve ezberleme stratejileri oluşturmakta ve bu stratejiler bilgiyi kısa süreli belleğe göndermeyi sağlamaktadır. Tekrar stratejilerinde, öğrenci öğreneceği bilgiyi zihinsel olarak ya da yüksek sesle tekrar eder. Olduğu gibi hatırlanması istenen bilgilerin öğrenilmesi için kullanılır. Liste ezberleme, altını çizme, sesli okuma, aynen tekrarlama, değiştirmeden yazma bu stratejiye örnek olarak gösterilebilir (Özer, 2002: 20).

Derin bilişsel stratejiler; anlamlandırma (ayrıntılılandırma), önceki bilgileri ile yeni bilgiyi ilişkilendirme, “bilgiyi başka sözcüklerle açıklama veya özetleme, benzerleri ve örnekleri yaratma, yapılandırılmış not tutma, soru sorma ve sorulara cevap verme gibi yeni bilgileri uzun süreli bellekte daha önce var olan şemalarla bütünleştirme gibi süreçleri içermektedir” (Somuncuoğlu, 1996. Akt.: Buluş ve diğ., 2011). Ayrıca örgütlenme stratejileri de derin bilişsel strateji sınıfında yer almaktadır. “Öğrenilecek

bilgilerin yeniden düzenlenip yapılandırılarak öğrenilmesini sağlamaya dönük stratejilerdir. Buna göre; bu stratejilere örnek olarak kümelendirme ya da sınıflandırma, ana çizgilerini çıkarma, bilgi şeması oluşturma, aşamalı yapı oluşturma ve çizelgeleştirme gösterilebilir (Özer, 2002: 20).

“Bilişüstü stratejileri, öğrenciye bilişsel işlemlerini planlama, onları izleme-tarama, düzenleme ve değiştirme sürecinde yardımcı olurlar. Bunlardan planlama stratejileri hedefleri belirleme, gözden geçirme ve soru oluşturma olmak üzere üçe ayrılırlar. Bu faaliyetler öğrenene bir konu yada projeyi tamamlaması için bilişsel stratejilerin kullanımını planlamasına yarar sağlar. İzleme-tarama stratejileri; düşünme, kavrama ve akademik davranışları izlemeye yardım ederler. Pintrich ve Garcia (1991; Akt. Somuncuoğlu, 1996) izleme stratejileri ile ilgili üç önemli davranışa işaret etmektedirler. Bunlar, sorularla kendini test etme, dikkati yoğunlaştırma ve hız ve zamanı etkili kullanma gibi davranışları içeren test çözme becerileridir. İzleme stratejilerinin amacı öğrenenin kavrama ve öğrenme sürecinde zayıf ve eksik yönlerini görmesini sağlamaktır. Düzenleme stratejileri ise izleme faaliyetlerinden gelen geri bildirim ile öğrenme davranışlarında değişiklikler yapmayı içerir. Okuma hızını ayarlama, yeniden okuma ve tekrar yapma bu tür etkinliklerdendir (Buluş ve diğ. 2011).

1.1. Amaç

Araştırmanın amacı, müzik öğretmeni adaylarının kullandıkları öğrenme stratejilerini belirleyerek, bilgiyi nasıl öğrenmesi gerektiğini bilen, stratejik öğrenen ve bu yolla başarıyı elde edebilen müzik öğretmeni adayları yetiştirmeye katkıda bulunmaktır.

2. Yöntem

2.1. Çalışma Grubu

Pamukkale Üniversitesi GSEB Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda eğitim öğretim görmekte olan 69'u kız, 62'si erkek toplam 131 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Somuncuoğlu (1996) tarafından oluşturulan *Öğrenme Stratejileri Ölçeği* veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. 30 maddeden oluşmakta olan bu ölçek, beşli likert tipi ölçme aracı ile oluşturulmuştur. Kesinlikle Beni Yansıtmıyor: KBY, Beni Çok Az Yansıtmıyor: BÇAY, Beni Kısmen Yansıtmıyor: BKY, Beni Çoğunlukla Yansıtmıyor: BÇY, Tamamen Beni Yansıtmıyor: TBY ölçeğin yanıtlarını oluşturmaktadır. *Öğrenme Stratejileri Ölçeği* kendi içerisinde 3 ana boyuta ayrılmıştır. Bunlar sırası ile yüzeysel bilişsel (7 madde), derin bilişsel (12 madde) ve bilişüstü (11 madde) stratejilerdir. “Ölçeğin Somuncuoğlu (1996) tarafından yapılan güvenilirlik çalışmalarında, iç tutarlılık güvenilirliği yüzeysel bilişsel öğrenme stratejileri alt ölçeği için .81, derin bilişsel öğrenme stratejileri alt ölçeği için .84 ve bilişüstü öğrenme stratejileri alt ölçeği için ise .77 alfa değerleri bulunmuştur” (Buluş, Duru, Balkıs ve Duru: 2011).

2.3. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada, öğrencilerin akademik başarı ortalamalarında cinsiyet açısından bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla independent sample t-testi uygulanmıştır. Öğrencilerin akademik ortalamalarına göre yaş ve öğrenme stratejileri kullanma durumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere korelasyon analizinden faydalanılmış, ikiden fazla değişkenler için Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ve ortaya çıkan anlamlı farkın kaynağını tespit etmek için de Tukey testi kullanılmıştır. Ayrıca öğrenme stratejilerinin akademik başarıyı yordayıp yordamadığını belirlemek üzere de regresyon analizinden faydalanılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde müzik öğretmeni adaylarının öğrenme stratejilerini kullanma durumları, uygulanmış olan ölçekten elde edilen verilerin istatistiksel analizi ile belirlenmiş ve akademik başarılarındaki rolü incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde öğrencilerin bireysel farklılıklarına (yaş, cinsiyet ve sınıf) göre strateji kullanımları da değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Akademik Başarı Ortalamalarında Cinsiyet Açısından Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik T Testi Tablosu:

	Cinsiyet	N	ortalama	S	t	p
Akademik Başarı	kız	69	67,5094	10,60002	1,417	,159
	erkek	62	64,6123	12,78621		
Yüzeysel Bilişsel Str.	kız	69	26,3043	4,56104	3,814	,000
	erkek	62	23,2097	4,71877		
Derin Bilişsel Str.	kız	69	41,4058	8,84560	2,532	,013
	erkek	62	37,6613	7,98553		
Bilişüstü Str.	kız	69	37,8841	6,75525	1,994	,048
	erkek	62	35,5806	6,42880		

Yapılan t testi sonucunda öğrencilerin akademik başarı ortalamalarında cinsiyet açısından bir farklılık bulunmamış; bununla birlikte yüzeysel bilişsel öğrenme stratejileri, derin bilişsel öğrenme stratejileri ve bilişüstü öğrenme stratejileri kullanımı açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p < .05$).

Bu verilere dayanarak, müzik öğretmeni adayı kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla bu stratejileri daha çok kullandıkları ve *stratejik öğrenen öğrenciler* oldukları söylenebilir.

Öğrencilerin akademik ortalamalarına göre yaş ve öğrenme stratejileri kullanma durumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere korelasyon analizinden faydalanılmış, derin bilişsel stratejilerin kullanımı ile öğrencilerin akademik başarıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .221$, $p < .05$). Buna göre derin bilişsel stratejileri kullanan öğrencilerin akademik anlamda daha başarılı oldukları söylenebilir.

Tablo 2. Öğrencilerin Sınıflarına Göre Öğrenme Stratejilerinin Akademik Başarılarını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Amacıyla Yapılan Anova Testi Tablosu:

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	2222,029	3	740,676	6,005	,001
Gruplarıçi	15665,303	127	123,349		
Toplam	17887,333	130			

Yapılan Tukey testinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin başarı ortalamalarında 1. ve 2. Sınıflar ile 1. ve 3. Sınıflar arasında akademik başarı açısından anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($F = 6.005, p < .05$). Buna göre 2 ve 3. Sınıfların başarı ortalamaları 1 ve 4. Sınıfların başarı ortalamalarına göre daha yüksektir.

Tablo 3. Öğrenme Stratejilerinin Akademik Başarıyı Yordayıp Yordamadığını Belirlemek Üzere Yapılan Regresyon Analizi Tablosu:

	R	R ²	S.Beta	t	F	p
Yordayıcı	.222	.049			2.192	.000*
Değişkenler						
Yüzeysel Bilişsel Stratejiler			.019	.200		.842
Derin Bilişsel Stratejiler			.225	2.049		.042
Bilişüstü Stratejiler			-.022	-.202		.840

Bu bulguya dayanarak ($F = 2.192, p < .05$) *derin bilişsel stratejilerin* akademik başarıyı anlamlı şekilde yordadığı söylenebilir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Müzik öğretmeni adaylarının öğrenme stratejilerini kullanma durumlarını belirlemek amacı ile yapılan bu araştırmanın sonucunda, örneklemin cinsiyet açısından

akademik ortalamalarında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu bulguya göre strateji kullanımının cinsiyet açısından akademik başarıya herhangi bir etkiye bulunmadığı söylenebilir. Bununla birlikte yüzeysel bilişsel öğrenme stratejileri, derin bilişsel öğrenme stratejileri ve bilişüstü öğrenme stratejilerini kullanmaları açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark tespit edilmiştir. Buna göre kız müzik öğretmeni adaylarının stratejik öğrenenler olduğu söylenebilir. Klasik inanişaya göre, kız öğrencilerin daha düzenli ders çalışan, ödevlerini zamanında yapan ve derslerine düzenli devam eden öğrenciler olmaları ilk akla gelen düşüncelerdir. Buna ek olarak, toplumda bayanların daha farklı bir rol üstlenmeleri ve her alanda daha fazla sorumluluk yüklenmiş olma durumları, bilgiyi daha kısa sürede öğrenmek için çeşitli stratejiler geliştirmelerini ve bu öğrenme stratejilerini yoğun olarak kullanmalarını zorunlu kılmış olabilir.

Sınıf değişkenine göre de 1-2 ve 1-3. Sınıflar arasında akademik başarılarında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiş, strateji kullanımında ise sınıf değişkeni açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Buna göre müzik öğretmeni adaylarının kullandıkları stratejilerde anlamlı farklılık olmamasına rağmen akademik başarıda anlamlı farklılık oluşması; öğrencilerin, gördükleri derslerin düzeyine, türüne ve işlenişine uygun olarak işlevsel öğrenme stratejileri kullanamamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca bu durum, 2 ve 3. Sınıflarda akademik başarılarının yüksek olup, 1 ve 4. Sınıflarda düşük olan öğrencilerin motivasyonlarına yönelik bir eksikliğin doğmuş olmasından da kaynaklanıyor olabilir. Ortama uyum sağlama, yeni çevre edinme ve sosyalleşme gibi nedenlerle 1. sınıfların ve Kamu Personeli Seçme Sınavı'na hazırlık nedeni ile 4. Sınıfların başarı ortalamalarının düşük olması muhtemel bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Derin bilişsel stratejilerin müzik öğretmeni adaylarının akademik başarılarını anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Buna göre müziksel zekası olan bireylerin ders çalışma faaliyetlerinin ve akademik başarılarının derin bilişsel stratejiler tarafından desteklendiği söylenebilir. Bu konuya yönelik olarak yeni bir çalışma ile müziksel zekası olan kişilerde strateji kullanımının belirlenmesi üzerine bir ölçek uyarlama çalışması ya da yeni bir ölçek çalışmasının müzik eğitimi literatürüne önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunlara ek olarak müzik eğitimcisi yetiştirme programı ve uygulamalarına katkıda bulunması açısından *yüzeysel bilişsel ve bilişüstü*

stratejilerinin müziksel zekaya ne şekilde etki edeceği, müziksel zekayı geliştirip geliştirmeyeceği üzerine de yeni çalışmalar yapılabilir.

Makalenin Bilimdeki Konumu (Yeri)

Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü / Müzik Eğitimi Anabilim Dalı

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Bu araştırmanın; müzik öğretmeni adaylarının kullandıkları öğrenme stratejilerinin belirlenmesi, buna ek olarak müziksel zekaya sahip bireylerin öğrenme yönelimlerinin saptanarak daha verimli çalışma disiplinleri oluşturulmasına ışık tutması ve Müzik Öğretmenliği Programları'nda okuyan öğrencilerin ders çalışma ve öğrenme stratejilerinin geliştirilmesi konularında alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akın, Ö. (2007). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümleri Keman Dersinde 'Anlamlandırma Stratejisi'nin Kullanımı ve Etkililik Düzeyi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Buluş M., Duru E., Balkıs M. ve Duru S. (2011). Öğretmen Adaylarında Öğrenme Stratejilerinin ve Bireysel Özelliklerin Akademik Başarıyı Yordamadaki Rolü, *TED Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 36, Sayı: 161, (186-198).
- Dembo, H. M. (1991). *Applying Educational Psychology in the Classroom*, Longman Publishing Group, New York (4. Edition).
- Gagne, R. M., Driscoll, M. P. (1988). *Essentials of Learning for Instruction*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 07632, (Second Edition).
- Özer, B. (2002). İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarının Eğitimi Programlarında Öğrenme Stratejileri, *Eğitimi Bilimleri ve Uygulama Dergisi Educational Sciences and Practise* (1), 17-32.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Gazi Kitabevi, Ankara (11. Baskı).
- Weinstein, C. E., Ridley, D.S., Dahl, T., Weber, E.S. (1989). Helping Students Develop Strategies for Effective Learning, *Educational Leadership*. v46 n4 p17-19, Dec-Jan1988-89.